

ȘENUTI DIN ATRIBE ȘI PATRONAJUL SPIRITUAL ÎN MONAHISMUL EGIPTEAN TÂRZIU

Lect. Dr. **Daniel LEMENI**

Abstract: Shenoute of Atripe was an extraordinary monk in Southern Egypt, during the first half of the fifth century. More exactly, he was abbot of three monasteries (two for men and one for women) located near Atripe (modern-day Sohag). But Shenoute not only served as abbot, he also worked as a strong and eloquent spiritual patron for monks and Christians. One of the fascinating features of Shenoute's monasticism is holy patronage. Therefore, in this paper we will point out this spiritual practice understood as care of the poor. Through his actions Shenoute was deeply involved in the economic and worldly issues. From this perspective, Shenoute's discourses are an invaluable evidence to know the rural economy of late antique Egypt. And indeed, Shenoute of Atripe emerged as great monk and spiritual patron in the late ascetic tradition.

Keywords: *Shenoute of Atripe, monasticism, spiritual patronage, charismatic authority*

Șenuti din Atripe (cca. 348-464)¹, cel mai celebru monah copt din a doua perioadă a monahismului egiptean, a fost egumenul și liderul spiritual al uneia din

---

¹ Șenuti din Atripe a fost una din figurile marcante ale monahismului egiptean târziu. Printre altele, el l-a însoțit pe Sf. Chiril al Alexandriei la Sinodul de la Efes (431), biograful său, Besa, afirmând că avva Șenuti l-ar fi pălmuit pe Nestorie. O întâmplare care ne aduce aminte de palma pe care Sf. Nicolae i-ar fi dat-o lui Arie la Sinodul de la Niceea (325). Ignorat de sursele grecești și latine, toate informațiile pe care le avem despre Șenuti provin din două izvoare principale: propriile sale scrieri (*Canoanele* și *Discursurile*) și o biografie scrisă de ucenicul său Besa (*Viața lui Șenuti*). Dacă *Canoanele* reprezintă un set de nouă colecții de scrisori adresate monahilor din confederația sa, *Discursurile* se constituie ca un ansamblu de predici publice adresate mirenilor. Din nefericire, aceste texte s-au conservat într-o stare destul de precară, ele fiind în mare parte deteriorate sau foarte greu de descifrat. Parcurgând aceste texte se poate vedea că în multe privințe confederația șenutiană s-a asemănat cu sistemul pahomian. De asemenea, cu privire la persoana avvei Șenuti se poate spune că el nu a fost doar egumenul Mănăstirii Albe, ci și un fervent misionar și apărător al creștinismului. Șenuti nu numai că a propovăduit împotriva păgânismului, dar el a călătorit de multe ori, împreună cu monahii săi, asemenea unei echipe mobile, cu scopul de a distruge templele păgâne pentru a le transforma în biserici creștine (cf. W. Harmless, *Desert Christians*, Oxford University Press, 2004, pp. 446-447). De aceea, nu întâmplător, A. Veilleux îl descrie pe Șenuti ca fiind un "vulcan în perpetuă erupție" (cf. David N. Bell, *Besa: The Life of Shenoute*, Cistercian Publications, 1983, v și xi.). Totuși această caracterizare pare ușor exagerată dacă nu de-a dreptul eronată. John McGuckin afirmă mai degrabă că Șenuti, cel puțin în prezentarea pe care i-o face Besa, a fost mai degrabă asemenea unui profet din Vechiul Testament. De pildă, la fel ca și profetul Ilie, care s-a opus vehement cultului lui Baal, Șenuti a luptat fără încetare împotriva cultelor păgâne. Și, într-adevăr, exegeza mai recentă confirmă această percepție a lui Besa asupra lui Șenuti. Pentru o introducere în monahismul șenutian, vezi Stephen Emmel, *Shenoute's Literary Corpus*, 2 vol, Louvain, 2004. Pentru o abordare *in extenso* a *Canoanelor* avvei Șenuti, vezi B. Layton, *The Canons of Our Fathers: The Monastic Rules of Shenoute*, Oxford University Press,

cele mai mari comunități ascetice din Egiptul antic târziu. În calitatea sa de lider ascetic, Șenuti a întemeiat și îndrumat o federație de trei mănăstiri (două pentru bărbați și una pentru femei)² în apropiere de Atripe (orașul modern de azi Sohag). Atripe era situat pe partea vestică a fluviului Nil, vis-a-vis de orașul Panopolis (în coptă Shmin, orașul modern de azi Akhmin). Exegeza de specialitate desemnează această comunitate federativă a lui Șenuti sub numele de ”Mănăstirea Albă” datorită zidurilor albe și calcaroase ale Bisericii principale. Această mănăstire va deveni un centru monastic extrem de important în monahismul egiptean din Antichitatea creștină târzie³. Importanța sa în istoria monahismului egiptean rivalizează cu cea a mult mai cunoscutului Pahomie (mort în 346), întemeitorul faimoasei *Koinonia*, după care comunitatea ascetică a lui Șenuti a fost modelată. Și, într-adevăr, se pare că organizarea mănăstirilor din federația șenutiană a fost similară cu cea din *koinonia* pahomiană⁴.

În continuare vom indica câteva repere esențiale care au configurat profilul biografic și intelectual al avvei Șenuti. Aceste repere le găsim într-o *Viață a lui Șenuti*, care a supraviețuit până în zilele noastre în mai multe versiuni în coptă, arabă și alte limbi, ea fiind atribuită succesorului său la conducerea Mănăstirii Albe, și anume Besa⁵.

Din biografia sa aflăm că avva Șenuti s-a născut în jurul anului 347 și a intrat în Mănăstirea Albă ca monah nu mai târziu de anul 372. Șenuti a primit o educație primară (citea și scria în greacă), ceea ce înseamnă că asimilase la un nivel elementar gramatica și retorica: ”Șenuti, desigur, nu a fost străin de cultura elitei: nivelul evident înalt al educației indică că el provine din straturile mai înalte ale societății din Panopolis”⁶.

Nu știm ce anume l-a determinat să intre în viața monahală, dar se poate ca legăturile de rudenie să fi jucat un rol în acest sens: unchiul său Pcol care a întemeiat Mănăstirea Albă era încă egumenul acestei comunități atunci când Șenuti s-a alăturat ei. În orice caz, Șenuti devine liderul mănăstirii în jurul anului 386, pe care a condus-

2014, iar pentru opera sa omiletică, vezi David Brakke și Andrew Crislip (eds.), *Selected Discourses of Shenoute of Atripe: Community, Theology, and Social Conflict in Late Antique Egypt*, Cambridge University Press, 2015.

² Cea mai bună lucrare despre relația dintre avva Șenuti și monahiile din comunitatea sa, rămâne cartea lui R. Krawiec, *Shenoute and the Women of the White Monastery: Egyptian Monasticism in Late Antiquity*, Oxford University Press, 2002.

³ Dimensiunea impresionantă a acestei mănăstiri (rămășițele Mănăstirii Albe încă mai pot fi văzute și astăzi) ne arată rolul extrem de important pe care l-a jucat ea în lumea mediteraneană antică târzie. Știm foarte bine că mănăstirile cenobitice erau de dimensiuni foarte mari (cf. *Historia Monachorum in Aegypto* 17.1-3), un exemplu elocvent în acest sens fiind cetatea Oxyrhynchus, care potrivit unei estimări, probabil un pic cam exagerate, număra până la 10.000 de călugări (cf. *Historia Monachorum in Aegypto* 5.6).

⁴ Pentru mai multe detalii, vezi Bentley Layton, ”The Ancient Rules of Shenoute’s Monastic Federation”, în G. Gabra și Hany N. Takla (eds.), *Christianity and Monasticism in Upper Egypt, vol. I: Akhmin and Sohag*, American University in Cairo Press, 2008, pp. 73-81.

⁵ Besa, *The Life of Shenoute*, introd., trans., and notes by David N. Bell, Cistercian Publications, Kalamazoo, Michigan, 1983.

⁶ D. Brakke, and Andrew Crislip (eds.), *Selected Discourses of Shenoute the Great: Community, Theology, and Social Conflict in Late Antique Egypt*, ed. cit., p. 10.

o până la moartea sa care a survenit în anul 465. Avva Șenuti din Atripe se bucură de o mare evlavie în rândul creștinilor copti, astfel încât în fiecare an, pe data de 14 iulie zeci de mii de pelerini se adună la rămășițele Mănăstirii Albe din afara orașului Sohag pentru a-l sărbători pe acest mare sfânt copt. Avva Șenuti rămâne una din cele maienerate figuri din Biserica Ortodoxă Coptă.

Există două trăsături esențiale care evocă personalitatea puternică și harismatică a avvei Șenuti: revelațiile directe primite de la Dumnezeu și buna cunoaștere a Sfintei Scripturi. Acesta e motivul pentru care el a pretins o ascultare absolută din partea creștinilor (monahi și mireni), deoarece mesajul său nu reprezintă propria sa viziune, ci pe cea a lui Dumnezeu⁷. De asemenea, scrierile sale abundă în citate și aluzii biblice, motiv pentru care el a fost perceput adeseori ca fiind un profet asemenea celor din Vechiul Testament⁸. Deși a fost liderul spiritual al unor mari comunități ascetice, avva Șenuti din Atripe a fost un om al deșertului. Așa cum aflăm din biografia sa, el nu a trăit împreună cu frații săi din mănăstire, ci undeva în apropierea deșertului⁹. Tot de la Besa aflăm că ”viața sa a fost precum cea a profetului Ilie”¹⁰, ceea ce l-a determinat pe Philip Rousseau să afirme că avva Șenuti deține autoritatea spirituală a marilor figuri biblice¹¹.

De altfel, trăind în afara zidurilor mănăstirii dar afiliat acesteia, avva Șenuti s-a modelat el însuși ca ”o voce care strigă în pustie”¹². Asemenea, Sf. Ioan Botezătorul, avva Șenuti a denunțat nelegiuirea lumii din secolul IV. Astfel, ca om al deșertului, avva Șenuti a fost asemenea profeților biblici din Vechiul Testament, adică un *parrhēsiastēs*¹³.

Și, într-adevăr, avva Șenuti și-a asumat un rol profetic¹⁴ datorită puterilor sale taumaturgice și a virulenței din predicile sale. De asemenea, avva Șenuti a apărut ca

⁷ În *Canonul 1*, avva Șenuti vorbește despre ”revelațiile și descoperirile de la Domnul” (cf. *Canon 1*, în M. Bielawski și D. Hombergen, *Il monachismo tra eredita e aperture: Atti del simposio Testi e temi nella tradizione del monachismo cristiano per il 500 anniversario dell istituto monastico di Sant Anselmo*, Roma, 2004, pp. 151-174. Vezi și C. Schroeder, *Monastic Bodies: Discipline and Salvation in Shenoute of Atripe*, University of Pennsylvania Press, 2007, pp. 24-53.

⁸ R. Krawiec, *Shenoute and the Women of the White Monastery: Egyptian Monasticism in Late Antiquity*, pp. 55-66 și D. Brakke, ”Shenoute, Weber, and the Monastic Prophet: Ancient and Modern Articulations of Ascetic Authority”, în A. Camplani și G. Filoramo (eds.), *Foundations of Power and Conflicts of Authority in Late-Antique Monasticism: Proceedings of the International Seminar*, Turin, December 2-4, 2004, pp. 47-73.

⁹ Emmel, ”Shenoute’s Place in the History of Monasticism”, p. 41. Vezi, de asemenea, Besa, *Life of Shenoute*, cap. 122.

¹⁰ Besa, *Life of Shenoute*, cap. 8, 10.

¹¹ Ph. Rousseau, ”Spiritual Authority of the Monk-Bishop: Eastern Elements on Some Western Hagiography of the Fourth and Fifth Centuries”, *Journal of Theological Studies* 22 (1971), p. 380.

¹² Cf. Emmel, ”Shenoute the monk: the early monastic career of Shenoute the archimandrite”, pp. 171-173.

¹³ Idealul *parrhēsia* e desigur străvechi. Timp de secole el a fost asumat de filozoful antic, care a fost conștiința critică a societății. În Antichitatea creștină târzie, conceptul a primit noi conotații odată cu apariția episcopilor și a monahilor.

¹⁴ Vezi David Brakke, Andrew Crislip, *Selected Discourses of Shenoute the Great: Community, Theology, and Social Conflict in Late Antique Egypt*, Cambridge University Press, 2015 și Caroline

un lider creștin semnificativ în regiunea Panopolis, unde predicile sale publice pe care le ținea ocazional au atras mulțime de preoți, monahi și mireni. Înțelepciunea sa duhovnicească care transpare din aceste predici sau discursuri ascetice i-au adus o reputație excepțională în rândul creștinilor din acea perioadă. E important să precizăm că predicile sale nu sunt destinate doar monahilor, astfel încât ele reflectă un aspect inedit al vocației ascetice a lui Șenuti, unul care îl separă de predecesorii săi mult mai cunoscuți, cum ar fi Sf. Antonie și Sf. Pahomie. Mai exact spus, *Discursurile (Logoi)* sale reflectă o angajare crescândă a instituțiilor monastice cu lumea din afară, ceea ce înseamnă că avva Șenuti și-a exercitat autoritatea sa spirituală nu doar în cadrul confederației sale monahale, ci și în larga comunitate creștină din regiunea Panopolis.

Însă una din cele mai presante și urgente sarcini pe care avva Șenuti trebuia s-o rezolve era să integreze cele trei comunități ascetice independente într-o singură confederație monahală pe care s-o administreze și s-o îndrume în calitatea sa de lider și părinte duhovnicesc: este vorba de marea mănăstire de monahi întemeiată de Pcol ("Mănăstirea Albă"), situată la aprox. 3 km de Atripe, o comunitate mai mică de asceți întemeiată de avva Pshoi ("Mănăstirea Roșie")¹⁵ și o comunitate de călugărițe situată în satul Atripe.

În realizarea acestui deziderat, avva Șenuti nu a ezitat să impună pedeapsa corporală pentru a corija comportamentul monahilor. Se știe de pildă că biciuirea era o disciplină folosită în mod curent în Mănăstirea Albă. Deși această practică violentă poate să șocheze sensibilitățile noastre moderne, e important să ne amintim că în lumea antică pedeapsa corporală era o practică obișnuită. De pildă, Paladie amintește de un loc unde se practica biciuirea publică în comunitatea ascetică din Nitria¹⁶. De asemenea, trebuie spus că el a conlucrat cu ierarhia bisericească pentru a submina mentalitatea păgână a lumii egiptene. Astfel, preocuparea Sf. Atanasie de a armoniza ierarhia bisericească cu ascetismul se va regăsi și în generația următoare, unde figurile centrale au fost Sf. Chiril al Alexandriei (reprezentantul autorității ecleziastice) și Șenuti din Atripe (exponentul autorității ascetice)¹⁷, ambii conlucrând pentru a

---

T. Schroeder, *Monastic Bodies: Discipline and Salvation in Shenoute of Atripe*, University of Pennsylvania Press, 2006.

¹⁵ Mănăstirea Roșie sau Dayr Anba Bishai a fost la origine una de tip semi-eremitic, aflată sub conducerea lui Pshoi și încorporată ulterior de Pcol în federația sa (cf. Layton, *The Canons of Our Father*, ed. cit., pp. 19-22). Se pare că această mănăstire a fost numită așa datorită interiorului Bisericii sale. Biserica nu era o construcție simplă și neîmpodobită. Dimpotrivă, ea conține coloane și mai multe nișe foarte frumos sculptate și pictate, în care predomină culorile vii și intense. Fundalul programului iconografic din Biserica Mănăstirii Roșii e redat în culorile lavandei, el fiind împânzit totodată cu stele albe pictate direct pe un violet deschis și pe discuri roșii. Arcadele inferioare sunt împodobite cu decorațiuni extrem de elaborate, astfel că ele par a fi dantelate. Pentru mai multe detalii despre Mănăstirea Roșie, vezi Elizabeth S. Bolman (ed.), *The Red Monastery Church: Beauty and Asceticism in Upper Egypt*, Yale University Press, 2016.

¹⁶ Paladie, *Istoria lausiacă* 7.

¹⁷ Autoritatea duhovnicească a avvei Șenuti a contribuit în mare măsură la creștinarea lumii păgâne din perioada sa (cf. Peter Brown, *Authority and the Sacred: Aspects of the Christianisation of the Roman World*, Cambridge University Press, 1995, p. 77; D. Frankfurter, *Religion in Roman Egypt*,

promova creștinismul în Egipt. Prin urmare, avva Șenuti instituie un raport conciliant cu instituțiile ecleziastice, în special cu episcopul local, oferind un model de colaborare lipsit de orice ambiguitate¹⁸.

Menționăm acest aspect pentru că avva Șenuti, alături de avva Antonie și Sf. Vasile cel Mare în Asia Mică, au fost cei trei mari asceți care au jucat un rol important în ceea ce privește detensionarea acestei relații dintre monahi și ierarhia ecleziastică. De fapt, așa cum o să vedem în ultima secțiune a capitoului de față, această tensiune dintre monahi și episcopi va pregăti terenul pentru legislația monahală ce va fi stipulată în canoanele disciplinare ale Sinodului IV de la Chalcedon (451)¹⁹.

De asemenea, în calitatea sa de lider spiritual, Șenuti nu numai că a predicat împotriva păgânismului²⁰, ci lupta sa a fost îndreptată și asupra templelor păgâne pe care le-a atacat fără cruțare. Astfel, în 380 (sau 392 după alte estimări), el a condus un atac asupra unui templu păgân numit Tripheion, un templu dedicat zeiței egiptene Triphis pe care l-a ars din temelii (de aici vine de altfel numele orașului Atripe). Alteori, prin predicile sale Șenuti a vrut să reconsacre templul păgân în vederea folosirii lui în scopuri creștine. În acest sens, el a distrus pur și simplu hieroglifile și decorațiunile lor acestor temple. De pildă, într-o predică ținută în afara unui templu vechi, el a evidențiat că hieroglifile egiptene sunt ”asemănătoare șerpilor și scorpionilor, câinilor și pisicilor, crocodililor și broaștelor”, ele fiind ”instrucțiuni pentru coruperea sufletului”.

În anul 440, Șenuti a trebuit să gestioneze o profundă criză. Este vorba de refugiul a mii și mii de oameni (potrivit estimării lui Șenuti ar fi fost vorba de 20, 000 de oameni), care în urma unor atacuri venite din partea nubienilor²¹, s-au adăpostit la mănăstire pentru a primi mâncare, îmbrăcăminte și îngrijire medicală. Ei au rămas aici trei luni, timp în care mai bine de o sută de oameni au murit iar cincizeci de bebeluși s-au născut. Chiar dacă numărul de refugiați a fost mult mai puțin decât cel estimat de Șenuti, acest episod denotă impresionantele resurse economice și

Princeton University Press, 2000; idem, "Syncretism and the Holy Man in Late Antique Egypt", *Journal of Early Christian Studies*, nr. 3, 2003, pp. 339-85).

¹⁸ Cf. *Viața lui Shenoute*, cap. 71.

¹⁹ Pentru mai multe detalii asupra acestui subiect, vezi G. Dagron, "Les moines et la ville", pp. 261-275 și G. Dagron, *Naissance d'une capitale: Constantinople et ses institutions de 330 à 451*, PUF, Paris, 1974, pp. 509-517.

²⁰ Propriile sale scrieri conțin atacuri furibunde împotriva ereziilor și ereticilor (manihei, melitieni, arieni și origeniști). După cum știm, avva Șenuti, un monah hirotonit, l-a însoțit pe Sf. Chiril din Alexandria la Sinodul de la Efes (431), unde, așa cum aflăm de la Besa, l-a atacat pe Nestorie, căruia i-a administrat o bătaie în mod fizic. Datorită temperamentului său vulcanic, avva Șenuti a fost catalogat ca fiind "un vulcan în continuă erupție" (Armand Veilleux). În ciuda personalității sale, această etichetă pare cam exagerată, dacă nu chiar nedreaptă. Mai degrabă, noi credem că avva Șenuti a fost asemenea unui profet din Vechiul Testament. Să ne aducem aminte de profetul Ilie care a fost de asemenea un contestatar vehement al cultului lui Baal.

²¹ Cf. A. López, *Shenoute of Atripe and the Use of Poverty: Rural Patronage, Religious Conflict, and Monasticism in Late Antique Egypt*, University of California Press, 2013, pp. 57-6 și Bentley Layton, "Social Structure and Food Consumption in an Early Christian Monastery: The Evidence of Shenoute's *Canons* and the White Monastery Federation A.D. 385-465", *Le Muséon* 115 (2002), pp. 25-56.

financiare pe care mănăstirea le-a cheltuit în administrarea și sprijinirea acestei crize. E un aspect care ne arată că mănăstirile reprezentau o forță ubicuă, extrem de puternică în Egipt.

De asemenea, tot în timpul acestei perioade (432-444), avva Șenuti a suferit o boală gravă de piele, care l-a împiedicat să-și părăsească chilia timp de un an. Boala sa l-a făcut să se perceapă pe sine însuși ca un "rob suferind" atât pentru Dunezeu, cât și pentru mănăstire. Această boală a fost interpretată de R. Krawiec ca fiind o asumare a păcatelor și greșelilor comunității în propriul său trup²². El a murit pe data de 1 iulie, 465.

Trecând în revistă aceste repere esențiale care au definit personalitatea avvei Șenuti putem concluziona că el apare în ipostaza celui care păstrează tradițiile venerabile anterioare, precum și învățăturile predate de Bătrânii de dinaintea lui. Prin acești Bătrâni trebuie înțeleși nu doar cei care fac parte din linia directă a descendenței sale, cum ar fi unchiul său Pcol, întemeitorul mănăstirii, ci mai ales marile figuri ale ascetismului egiptean pe care Șenuti le-a cunoscut doar prin intermediul *Vieților* lor. Știm, de pildă, că *Epistolele* avvei Antonie erau citate în Mănăstirea Albă²³, iar sistemul cenobitic al Sf. Pahomie (cca. 292-346) a fost o inspirație majoră pentru modelul de viață ascetică pe care Șenuti l-a moștenit. În acest sens s-a remarcat că "mănăstirea lui Șenuti reflectă instituționalizarea mai târzie a diversității ascetice prin integrarea diferitelor tipuri de viață ascetică, cum ar fi cel anahoretic, cenobitic, și semi-eremitic"²⁴.

Cu toate acestea, trebuie spus că monahismul lui Șenuti diferă în multe privințe de modelele care l-au precedat. Amintim aici, pe lângă integrarea călugărițelor în confederația sa monahală, faptul că avva Șenuti a interacționat în mod frecvent cu lumea.

Dacă hagiografiile ascetice și colecțiile patericale își propun să descrie felurile în care monahii egipteni s-au retras din agitația economică și socială a Văii Nilului, în cazul lui Șenuti vedem o angajare extrem de intensă cu lumea din afară²⁵. De pildă, Mănăstirea Albă a sprijinit economic locuitorii din satele vecine, ceea ce a făcut ca mănăstirea să fie la vremea respectivă o adevărată "industrie locală" (Bell).

Această trăsătură transpare foarte clar, mai ales, în cazul mănăstirilor care au desfășurat ample activități meșteșugărești și economice, acestea fiind situate la marginea zonelor arabile ale Văii Nilului, așa cum erau cele ale Sf. Pahomie și Șenuti. Nu întâmplător aceste mănăstiri au produs o "economie miraculoasă" în cadrul

²² Cf. R. Krawiec, *Shenoute and the Women of the White Monastery: Egyptian Monasticism in Late Antiquity*, pp. 66-72.

²³ Cf. Samuel Rubenson, *The Letters of St. Antony: Origenist Theology, Monastic Tradition and the Making of a Saint*, Lund University Press, 1990, p. 36.

²⁴ D. Brakke, and Andrew Crislip (eds.), *Selected Discourses of Shenoute the Great: Community, Theology, and Social Conflict in Late Antique Egypt*, ed. cit., p. 14.

²⁵ Exegeza mai recentă a demonstrat că relația monahilor cu lumea a fost mult mai complicată decât ne putem imagina. Pentru o discuție utilă asupra acestui subiect, vezi James Goehring (eds.), *Ascetics, Society, and the Desert: Studies in Early Egyptian Monasticism*, 1999.

patronajului spiritual pe care l-au exercitat în Antichitatea târzie²⁶. Mănăstirile șenutiene desfășurau ample activități de agricultură. De altfel, chiar și astăzi, regiunea din Sohag este în mare parte agricolă.

Pe lângă activitățile legate de patronaj, mănăstirile din secolul V au fost și locuri unde evlavia ascetică era intens cultivată de către cei din afară. De pildă, sătenii din Atripe și Panopolis, precum și cei sosiți din zone mai îndepărtate, s-au putut bucura alături de monahii din mănăstire de predica și vocea profetică a lui Șenuti. Toate rolurile asumate de Șenuti, ca monah, profet, *patronus* și predicator, trebuie înțelese în contextul peisajului cultural din Egiptul antic târziu, unde mănăstirile erau adevărate forțe economice și centre de educație, pelerinaj și evlavie populară.

În lumina considerațiilor de mai sus putem spune că avva Șenuti trebuie pus alături de celelalte figuri legendare ale monahismului egiptean, și anume Sf. Antonie sau Sf. Pahomie, deoarece ampla sa lucrare a contribuit la creșterea și răspândirea monahismului în Antichitatea creștină târzie. Pe scurt, monahismul lui Șenuti face parte din această prestigioasă tradiție ascetică egipteană.

Cu toate acestea, dacă ar fi să reliefăm o trăsătură aparte a lui Șenuti am spune că ea se referă la rolul său activ în lume. Și, într-adevăr, implicarea sa masivă în lumea din afara mănăstirii, nu a fost nici ceva comun și nici ceva obișnuit în tradiția ascetică egipteană.

De aceea, contrastul cu Părinții deșertului este mai mult decât evident. Cu alte cuvinte, avva Șenuti nu s-a mai mulțumit să fie doar părintele duhovnicesc al unei comunități strict ascetice, așa cum a fost de pildă Sf. Pahomie, ci el a vrut să-și asume și un rol public, un rol prin care el și-a făcut simțită prezența în lumea de dinafara mănăstirii.

E un alt fel de a spune că, dacă un locuitor din Alexandria își putea trăi viața sa de zi cu zi într-un mod nestingherit, acest lucru nu era posibil la Panopolis. Și, într-adevăr, prin implicarea și angajarea sa masivă în lume, toți cei aflați în jurul său știau că *el este acolo*. Avva Șenuti pare să-și fi asumat pe deplin dictonul lui Oscar Wilde, potrivit căruia ”singurul lucru mai rău decât să fii vorbit pe la spate este să fii ignorat”.

---

²⁶ Vezi E. Wipszycka, ”The Institutional Church”, în R. Bagnall (ed.), *Egypt in the Byzantine World 300-700*, Cambridge University Press, 2007, pp. 43-65 și D. Caner, ”Towards a Miraculous Economy: Christian Gifts and Material “Blessings” in Late Antiquity”, în *Journal of Early Christian Studies* 14, 2006, pp. 329-377 și A. Lopez, *Shenoute of Atripe and the Uses of Poverty: Rural Patronage, Religious Conflict, and Monasticism in Late Antique Egypt*, University of California Press, 2013.